

Elhunyt Strack Lőrinc

Lőrinc egy nagyon tevékeny, sikeres életút után, 73 éves korában hagyott itt minket. Halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar színháztechnikát.

1969-ben ismertem meg Lőrincet, aki Tolnay Pali bácsi nyugdíjba vonulása után került a Középülettervező Vállalat (KÖZTI) Vajda Ferenc vezette Színháztechnikai Szakosztályára gépész tervezőnek. Akkor végezte el a Bánki Donát Gépészeti Főiskolát, és ismerkedni kezdett a színházok gépészeti berendezéseivel, melyek abban az időben még meglehetősen primitívek voltak. Vajda Feri NDK-s kapcsolatai révén az 1971/72-es évadot a berlini Komische Operben töltötte, különböző műszaki szerepekben. Bár az alapvető cél a színházi világ, annak belső működésének, rendszerének megismerése volt, de emellett – egy év alatt – elvégezte az Institut für Kulturbauten hároméves színházi műszaki vezetői

süllyedőkhöz pedig az INTRANSMAS-t, de egyik cég sem látott perspektívát a színházi gépezetekben.

A Színháztechnikai Szakosztály fiatal csapatában nagyon közvetlen, vidám hangulat uralkodott. Az ott dolgozók közül akkor egyedül Lőrincnek volt autója, egy VW Bogár, azzal járt be Solymárról dolgozni a Kecskeméti utcába. Johnny Casht úgy ismertük meg, hogy Lőrinc hozta a számaikat tartalmazó felvételeket, munka közben ezeket hallgattuk lelkesen. Gyorsan beilleszkedett a csapatba, és precíz munkája egyre nagyobb segítséget jelentett számunkra.

Az Irodalmi Színház felújításánál a színhádgépészetet az Épületgépészeti és Cserépkályha-építő Szövetkezet (ÉCSÁSZ) kis felvonórészlege csinálta, melynek vezetője Asztalos Gyula, Lőrinc évfolyam- és csoporttársa volt. Ebben a kis csapatban megvolt az érdeklődés és az am-

ségével – aki a KÖZTI-ben maradt tervezőnek – német cégekkel került kapcsolatba. A fejlesztések korszerű alkatrészigényeinek kielégítése

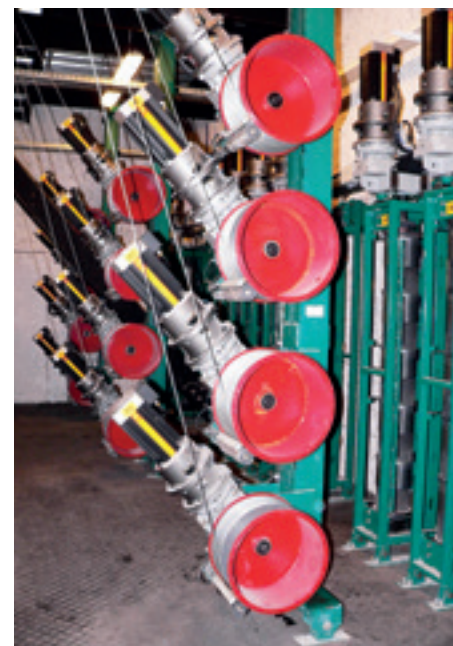
► Várszínház ponthúzó, 1978

tanfolyamát is. A tanfolyam értékes hozománya volt, hogy az ott tanuló műszaki vezetők barátsága révén a legtöbb keletnémet színházba eljutott. Ezek nemcsak korszerűbb, jobban felszerelt színházak voltak, mint a magyarok, hanem jól szervezett, fegyelmezett, profi munka jellemezte működésüket. A német nyelvtudásának később is nagy hasznát vette munkája során.¹

Az NDK-ból hazatérve szembesült igazán a hazai színhádgépészet elmaradottságával. Abban az időben még nem volt szakkivitelező cég, mindent műhelyrajzszerint kellett megtervezni, mert nem lehetett tudni, melyik építőipari lakatosüzem lesz a gyártója. A KÖZTI-ben próbáltuk megnyerni a Gép- és Felvonószerelő Vállalatot,

bíció, hogy átálljanak erre a szakterületre. Strack Lőrinc lett a szellemi vezető, a KÖZTI-ben rajzolt tervei alapján megfogalmazott igények szerint indította el a hazai színhádgépészeti fejlesztéseket. Az ÉCSÁSZ megkapta a Színháztechnikai Szakosztályon felhalmozott műhelyterveket. (Köztük volt néhány muzeális érdekesség is: mennydörgésgép, szélgep stb.) A Várszínház 1978-as felújítása volt a fordulópont, ahol – a korábban szokásos kézi húzók helyett – 28 motorikus, kétsebességű ponthúzót építettek be, amelyek 4 programban voltak választhatók, szinkronizálás nélkül, csoportosan vagy egyedi vezérléssel. Ezek műhelyterveit Lőrinc nagyrészt még a KÖZTI-ben készítette.

Ettől kezdve az ÉCSÁSZ Színhádgépészeti Üzeme a gyártmánytervek készítésére ötfős gépész tervezőcsapattal bővült, és Lőrinc segít-

► Vörösmarty Színház felsőgépház ponthúzó, 2005

nem ment könnyen, abban az időben kötött devizagazdálkodás volt, és a nyugat- és kelet-európai cégek gyártástechnológiája, műszaki felkészültsége igen távol állt egymástól. De az üzleti kapcsolatok mégis elősegítették a szakmai fejlődést.

Lőrinc sorra tervezte országszerte a nagy színházi rekonstrukciókat, minden felújítás egy újabb lépcsőfok volt a fejlesztésekben. 1986 elején az ÉCSÁSZ Színhádgépészeti Üzeméből önálló cég alakult, a Színháztechnikai Kisszövetkezet (SZIKI), amely rohamosan bővült, a kis csapatból gépészeti és elektromos kivitelező

¹ Strack Lőrinc a SZÍNPAD 2012/3. számban beszél részletesen pályafutásáról (lásd 19–23. o.)

részleg, karbantartók, gépészeti tervező-, technológiai tervező- és fejlesztőrészlegek alakultak.

A nagy tervezővállalatban a színháztervezéshez minden szakág együtt volt. Kézenfekvőnek tűnt, hogy a Színháztechnikai Szakosztály – elsősorban Vajda Feri – az építéseknek színháztervezéseknél funkcionális kérdésekben is tanácsokat adjon. Lőrinc ebbe a munkába később bekapcsolódott, mert látta, hogy néha ezek a kérdések jobban meghatározzák egy színház minőségét, mint a színpad gépészeti ellátottsága.

35 éven át a szakosztály bármelyik tervezőintézetnek alvállalkozóként dolgozhatott. A nyolcvanas években már kezdett kialakulni a tervezőcégek között a munkáért folyó harc, a KÖZTI a színháztechnikai szakembereivel próbálta „zsarolni” az országot. A Győri Nemzeti Színház volt az első 1978-ban, ahol a KÖZTI nem tudta megszerezni a tervezést. Ez a gondolkodásmód is közrejátszott abban, hogy a 80-as évek elején – az Operaház felújítása alatt – először Vajda Ferenc, majd később Lőrinc is a KÖZTI-ből az ÉCSÁSZ-hoz ment át dolgozni.

Lőrincet nagyon bosszantotta, hogy nem volt Magyarországon jó minőségű színházi függöny-

► Jászai Mari Színház – Népház billenthető nézőtér mozgatható művei, 2009

A SZIKI sikerszériája és monopolhelyezete 1994-ben a Vígszínház rekonstrukciójánál szakadt meg. A cég vezetése a szakterület új

munkájuk a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem rekonstrukciójának tervezése volt.

A MŰPA Fesztiválszínházán dolgoztam utoljára Lőrincsel együtt. A táncszínház műszaki paramétereit és koncepcióját a Hagyományok Háza megbízásából terveztem – akkor még úgy volt, hogy ők fognak a MŰPA-ba társbérlelőként beköltözni – és Lőrinc a színpadgépészet technológiai terveit dolgozta ki. Az együttműködésünk ma is kellemes emlék.

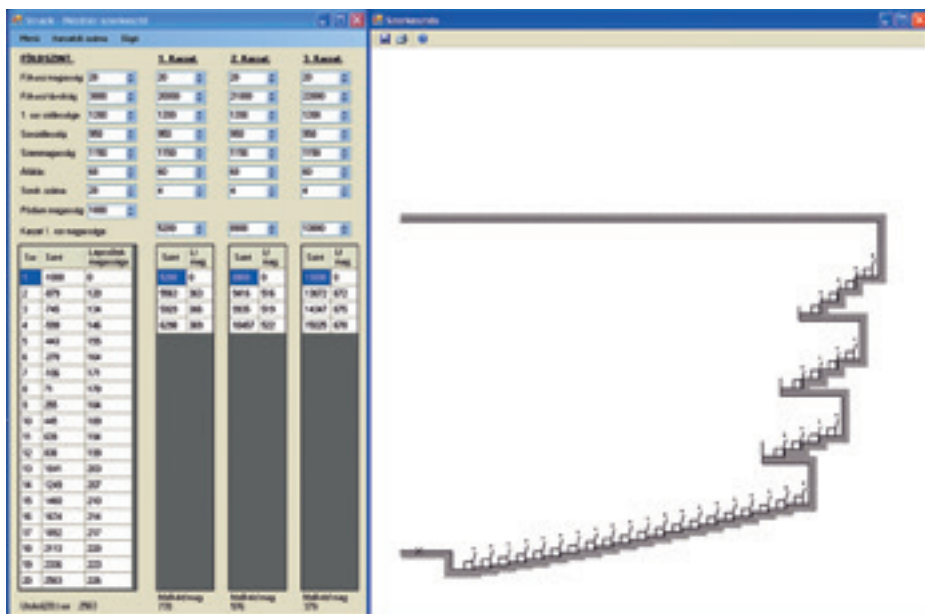
► Omega profil

► Kombi profil

Lőrinc is egyre jobban érezte, hogy a színháztervezésben az építéseknek adott tanácsok, a színházi funkciók elmagyarázása, a konzultációk nagyon fontosak. A technológiai tervezésben szerzett tudáson és a színházi működés ismeretén felbátorodva egyre gyakrabban nyújtott segítséget az építész- és társtervezőknek. A rendszeresen visszatérő építészeti problémára, a nézőtér jó látási viszonyainak megszerkesztésére fia segítségével egy nézőtér-szerkesztési programot készített, amely a nézőtér-színpad különböző paramétereinek változtatását követhetővé teszi. A következmények gyorsan láthatók a szerkesztési programban. Közkinccsé tette ezt a programot, bárki hozzáférhetett és megkaphatta.

Lőrinc kapcsolata a SZIKI-vel mindvégig megmaradt. Az Oslóban élő Ölveczky Miklós magyar származású színháztechnikus segítségével két munkát is elnyertek: a koppenhágai Folketeatret Hippodrom átrendezhető stúdió-

► Nézőtér szerkesztési program

mozgató rendszer. Ezért kifejlesztette a kombi függőnysinrendszert. Az új rendszer fejlesztésénél a legkorszerűbb anyagokból indult ki: grafitos teflon, önthető vulkolán, üvegszál erősítésű poliamid, és természetesen a sín részére nagy szilárdságú eloxált préselt alumínium. A műanyag alkatrészek formálásában nagy segítségére voltak PEMŰ²-s ismeretei, és öccse, akinek jól menő műanyagszerszám-készítő vállalkozása volt. A gyártmány 1989-ben Formatervezési Nívódíjat kapott, a mai napig ezt a függőnysinrendszert használjuk.

szereplőivel (Racional, Bosch Rexroth, majd Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.) Lőrinc eredményei ellenére sem tudott együttműködést kialakítani.

A rendszerváltás után Strack Lőrinc is önálló vállalkozó lett, és Gebei András kollégájával dolgozott együtt a Gebei és Társa Kft.-ben. Legnagyobb munkájuk a Művészetek Palotája volt, de a Korda Filmstúdió tervezése is hasonló nagyságrendű feladatot jelentett. Lőrinc vállalta az építészeti konzultációkat, funkcionális egyeztetéseket és a színpadtechnikai tervezést, András a színpadgépészet vezérlési és a színpadvilágítási terveket készítette. Utolsó közös

2 PEMŰ Műanyagipari Feldolgozó Vállalat, ma Zrt.

→ termének színpadtechnikáját és a Feröer-szigeteken lévő művelődési ház ponthúzó berendezésének felújítását. A munkák jól sikerültek, de az exportlehetőség előnyét erősen csökkentette a nagy távolság. Más volt a helyzet a tervezéssel: Ölveczkynek olyan technológusra volt szüksége, aki a technológiai tervek megrajzolásában és a kiírásokban segítségére tud lenni. A koppenhágai Hippodrom technológiai terveit és kiírását már együtt csinálták. Ennek mintájára terveztek egy zenekariárok-szék-kocsirendszert a reyjavíki Nemzeti Színház részére. Aztán kisebb kulturális létesítmények következtek: a Drammens Színház, a malmói cirkusz átalakítása, a koppenhágai Kultúrház, fejlesztési javaslatok a világ egyik legjobb többcélú sportcsarnoka, az Oslo Spektrum részére stb. Ezekkel a munkákkal Lőrinc európai szintű kitekintést és tapasztalatokat szerzett.

Ennek segítségével már természetes volt, hogy – elsősorban a Zoboki–Demeter és Társai Építészirodán keresztül – külföldi munkákon dolgozzon. Leginkább nagy kínai beruházásokon, de dolgozott a szibériai (Szurgut) vagy a Szentpétervárnak szánt, MÜPA karakterű létesítményen is.

Lőrincet mindig óvatos, körültekintő, nagyon alapos és szerény munkastílus jellemezte. Nagy szorgalommal, kíváncsisággal és kitartással fejlesztette magát. Az utolsó évtizedben már számítógéppel tervezett. Nagy ívű, tevékeny élete teljes volt és példamutató. Munkássága kitörülhetetlen nyomott hagyott a magyar színpadgépészet fejlődésében. Nagy kár, hogy a hiányzó utódoknak nem tudta átadni tudását... Nagy űr keletkezett távozásával!

Zárkózott volt, ha privát életére terelődött a beszélgetés. Feleségét még a KÖZTI-ben ismerte meg, aki nagy segítségére volt tervei feldolgozásában. Kiegyensúlyozott, boldog családi életet éltek, két fiút neveltek fel. Az utóbbi években – elsősorban felesége súlyos betegsége miatt – minden szakmai munkát leépített. Többször beszéltem vele telefonon, és érdeklődtem felesége állapotáról, ami nagyon megrázta őt. Önfelelőző ápolásának és gondoskodásának köszönhetően felesége végül is legyőzte betegségét és

meggyógyult. Rajta ezután hatalmasodott el a halálos kór...

Fájdalmas Tőle végső búcsút venni, egyetlen

vigaszunk, hogy emléke és eredményei velünk maradnak...

SZABÓ-JILEK IVÁN

► Spirálliftes színpadi süllyedők

► A Drammens Teater stúdió

NEKROLÓG

In memoriam Strack Lőrinc

Harmónia, együttműködés és többirányú látásmód a színpadtechnikai tervezésben

„A segédeszköz nem helyettesíti a tervező szak-tudását, hiszen már az alapadatok megadá-sánál is más-más szempontokat kell az eltérő funkciójú létesítményeknél szakmailag helye-sen mérlegelni” – e szakmai munkássága credő-

jaként is értelmezhető gondolatokkal zárul néhai Strack Lőrinc barátunk, kollégánk egyik publikációja. Még a gondolat is döbbenetes, de leírva az idő múlásának fájó bizonyítékaként ég tudatunkba; amikor e sorok megjelennek, már

több mint három hónapja hagyott itt minket a szcenikai-színpadtechnikai tervezés egyik meg-kerülhetetlen hazai szaktekintélye.

Közös munkánk a Zeneakadémia rekonst-rukciójának 2003-as tervpályázatával kezdő-